

تطبیق عناصر داستانی با روایات تاریخ بیهقی (تحلیل و بررسی درون‌مایه روایتی غیر درباری)

فاطمه نژادنیلی

کارشناس ارشد زبان و ادبیات فارسی دانشگاه آزاد واحد جامع شوشتر

چکیده

بدیهی است که تاریخ بیهقی، تاریخی بر مبنای روایات مستند، دقیق و صادقانه ابوالفضل بیهقی است اما از نگاهی دیگر تاریخ بیهقی روایتی ادبیست. تاریخ بیهقی در حقیقت یک رمان بزرگ تاریخیست که شامل تمامی عناصر سازنده رمان نیز می‌باشد. اثری که می‌توان آن را با شاخص‌های ساختاری و معنایی ادبیات داستانی امروز نیز مورد واکاوی و تطبیق قرار داد. این رمان بزرگ خود شامل داستان‌های متعدد و به همان میزان دارای تعدد عناصر داستانی است. آنچه از لابلای سطور و وقایع متنوع جلب توجه کرده و حس واکاوی مجدد را برانگیخته، پرداختن به ذکر واقعه‌ای بسیار کوتاه و متفاوت با روایات دیگر تاریخ بیهقی است. از مجلدات باقی‌مانده تاریخ بیهقی از میان همه وقایع تاریخی غزنویان، در لابلای همه داستان‌ها و توصیفات دقیق و روایات تو در تو ابوالفضل بیهقی به نمونه‌ای کوتاه برمی‌خوریم که در ساختار روایی خود تقریباً از هر جهت با مستندات گردآوری شده توسط بیهقی تفاوت‌هایی دارد. نمونه موردنظر ذکر سیل در مجلد هفتم است. جایی که به نظر می‌رسد بیهقی فارغ از هر نوع روایت و سواس گونه در به تصویر کشیدن تاریخ‌خاندانی محتشم، خود شاهدی مستقیم در روایت آزاد واقعه‌ای است که از جنبه مردم‌شناسی و علم جغرافیای تاریخی اطلاعاتی هرچند اندک اما مؤثر ارائه می‌دهد. پیش از پرداختن به تحلیل داستانی این روایت واقعی لازم می‌نماید تا تعاریفی هرچند مجمل از عناصر داستانی ارائه گردد؛ بنابراین ابتدا به تطبیق و تشریح واقعه سیل بر اساس عناصر اصلی و سازنده داستان می‌پردازیم سپس به عوامل دیگری که موجب بُعد یافتن یک پلات داستانی بر پایه درون‌مایه‌ای (تم) مشخص می‌شود، خواهیم پرداخت.

واژه‌های کلیدی: ذکر سیل، ابوالفضل بیهقی، داستان، عناصر داستانی، روایت.

مطالعات ادبیات، عرفان و فلسفه

دوره ۴، شماره ۳، پاییز ۱۳۹۷، صفحات ۱۵۱-۱۳۸